

TYT FELSEFE · ÜNİTE 7 / 8 · DEĞER FELSEFELERİ

Siyaset ve Sanat Felsefesi: TYT Hap Bilgi

Bu ünite
10 çıkmış soru (2018-2026)
bu bloktan yılda ~4 soru
10 ÖSYM tuzağı

ÖSYM TYT'de bu ünitenden 10 soru sordu: 3'ü 11-15. sorulardan, 7'si Din Kültürü yerine çözölen ek felsefe sorularından (21-25). Ünite ek sorularda ağırlıklı: Din Kültürü dersini alan aday bu soruların sadece üçünü gördü.

Notlar devletin kaynağını, toplum sözleşmesini, adalet ve ütopyayı, sanat eserini ve beğeni yargısını veriyor; sonda ÖSYM'nin 10 sorusu tek tabloda.

① ÖSYM bu ünitenden ne sordu?

10 sorunun 3'ü tek konudan geldi: Devletin kaynağı.

Devletin kaynağı ■■■ 3 soru

2021/14 Devlet nasıl ortaya çıktı? 2022/24 Hobbes: Leviathan

2026/24 Rousseau: mülkiyet

Hak, adalet ve ideal düzen ■■■ 3 soru

2018/25 Rawls: adil toplum 2019/14 Devlet nereye kadar karışır?

2020/23 Ütopyaların eleştirisi

Sanat eseri ■■ 2 soru

2018/23 Dışavurumculuk 2021/12 Sanat eserini ne sanat yapar?

Estetik yargı ■■ 2 soru

2019/24 Beğeni yargısı 2023/21 Beğeni ve kültürel rölativizm

Sorular ÖSYM'nin yayımladığı 2018-2026 TYT soru kitapçıklarından (Sosyal Bilimler testi). Soruların metni ÖSYM'nin telifinde olduğu için burada yok; notlarda **TYT 2025/4** gibi bir damgayla, sorulduğu yıl ve numarasıyla işaretli. Numarayla soruyu kitapçıkta bulabilirsiniz.

② Siyaset Felsefesi Ne Sorar?

Kavramlar ve sorular

- Siyaset felsefesi devleti ve iktidarı akılla sorgular: **Devlet neden var? İktidarın kaynağı ve meşruiyeti nedir? İdeal düzen nasıl olmalı? Birey ile devlet arasındaki sınır nerede?**
- Kavramlar: **iktidar** (yönetme gücü), **meşruiyet** (iktidarın haklılığı), **egemenlik** (en üstün karar gücü), **hak** (kişiye tanınan yetki), **adalet**, **özgürlük**.

Devlet nereden geliyor?

DOĞAL KURUM

Platon, Aristoteles

Devlet insanın doğasından doğar; insan toplumsal (politik) bir varlıktır

SÖZLEŞME: GÜVENLİK

Hobbes

Doğa durumu herkesin herkese savaşıdır; güç mutlak egemene devredilir

TYT 2022/24

SÖZLEŞME: HAKLAR

Locke

Yaşam, özgürlük ve mülkiyet doğal haktır; devlet onları korumak için kurulur

SÖZLEŞME: GENEL İRADE

Rousseau

İnsan doğuştan iyidir, mülkiyet onu bozdu; egemenlik genel iradenindir

TYT 2026/24

③ Toplum Sözleşmesi

ÖSYM'nin devlet soruları

- Antik ve Orta Çağ'da devlet doğal bir kurum sayıldığı için "Devlet nasıl ortaya çıktı?" sorusu öne çıkmadı. Din ile siyaset otoritelerinin rekabeti, coğrafi keşifler ve yeni toplumsal sınıflar bu soruyu merkeze taşıdı: 17. yüzyılda Hobbes ve Locke, 18. yüzyılda Rousseau cevabı **toplum sözleşmesinde** aradı. TYT 2021/14
- Hobbes'a göre devlet yokken herkes herkesin düşmanıdır, ölüm tehlikesi hiç bitmez. Herkesin **kendini koruma tutkusunu**, devlet yokken herkesi herkes için tehlikeli yapar; insanlar bu yüzden güçlerini Leviathan'a, mutlak egemene devreder. Hobbes insan doğasını suçlamaz: yasa yokken bu istekler suç değildir. TYT 2022/24
- Rousseau: "Bir toprağı çitle çevirip 'Bu benimdir.' diyen ve buna inanacak saf insanlar bulan ilk kişi, uygar toplumun gerçek kurucusudur." Rousseau sahip olmayı kendi başına kötü saymaz; ele geçirme ve koruma çabası insanları sürekli **çatışmaya** sürükler, doğuştan iyi olan insanı bozan da mülkiyetin getirdiği **eşitsizliktir**. TYT 2026/24

Hobbes ve Locke

Doğa durumu: savaş

Hobbes

- İnsan insanın kurdudur
- Güvenlik için mutlak egemen (Leviathan)
- Egemene itaat, barışın şartı
- Mutlak yönetime yakın

Doğa durumu: doğal haklar

Locke

- Yaşam, özgürlük, mülkiyet doğal haktır
- Devlet bu hakları korumak için kurulur
- Hakları çiğneyen yönetime direnilebilir
- Liberalizmin temeli

↳ Liberal görüşe göre devletin görevi bireyi **başkalarına karşı** korumaktır; kişinin kendi sağlığına ve malına karşı ihmali onun kendi sorumluluğudur, kimse zorla iyi yaşatılamaz. **TYT 2019/14**

4) Adalet ve İdeal Düzen

Rawls ve ütopyalar

- Rawls'a göre soyluluğa ya da kast düzenine dayanan toplumlar adil değildir: doğuştan gelen farkları üstünlük sayıp devletin temeline koyarlar. Oysa doğanın bu rastlantıları ölüm gibi kesin değildir. Kurumlar iki ilkeye göre düzenlenirse adil toplum kurulur: **eşit temel özgürlükler** ve eşitsizliklerin **en az avantajlının yararına** düzenlenmesi (farklılık ilkesi). **TYT 2018/25**
- Ütopya, toplumun sorunlarına çözüm öneren **kurgusal bir düzen tasarımıdır**: Platon'un Devlet'i, Farabi'nin Erdemli Şehir'i, Thomas More'un Ütopya'sı, Campanella'nın Güneş Ülkesi, Bacon'ın Yeni Atlantis'i. Eleştiri: düzeni bir kez kurulup hiç değişmeyecek biçimde tasarladıkları için kılmıdamayan, **tarihin dışında** toplumlar çizerler; bu da onları **totaliter** bir yapıya yaklaştırır. **TYT 2020/23**

5) Sanat Felsefesi

Sanat felsefesi ne sorar?

- Sanat felsefesi (**estetik**) güzeli ve sanatı sorgular: **Sanat nedir? Sanat eserini doğadaki güzellikten ayıran ne? Güzel nesnede mi, bakan gözde mi? Beğeni herkes için geçerli olabilir mi?**

Sanat nedir? Dört cevap

GÖRÜŞ

Taklit (temsil)

SANAT NEDİR?

Sanat gerçekliği taklit eder, bir şeyi temsil eder (Platon, Aristoteles). **TYT 2021/12**

GÖRÜŞ

SANAT NEDİR?

Yaratma

Sanat, sanatçının hayal gücüyle yeni bir dünya kurmasıdır.

Dışavurum

Sanat, sanatçının duygularını ve iç dünyasını dışa vurmasıdır (Croce, Collingwood). **TYT 2018/23**

Oyun

Sanat, çıkar gözetmeyen özgür bir oyundur (Schiller).

ÖSYM'nin sanat soruları

- Bir gün batımını güzel buluruz ama "Ne anlatıyor?" diye sormayız; bir gün batımı tablosu ise bir şey **anlatır**, yorumlanır. Sanat eserin bir konusu ve anlamı vardır, çünkü bir şeyi **temsil eder**. **TYT 2021/12**
- Dışavurumculuğa göre sanatın temeli eser değil, sanatçının **duyguları, sezgileri ve tecrübesidir**. Eserin değeri yaratıcı ruhun içtenliğinden ve özgünlüğünden gelir; sanatçı gerçeğe bağlı kalmak ya da izleyiciyi hoşnut etmek zorunda değildir. Bu görüşte sanat eseri **kişiseldir**. **TYT 2018/23**

Beğeni yargısı

Genelgeçer

Kant

- Güzel, çıkar gözetmeden hoş a gidendir
- Beğeni yargısı kavramsızdır ama herkes için geçerli olma iddiası taşır
- Güzel ile yararlı ayrıdır
- Beğeni keyfi değildir

Kültüre göre

Kültürel rölativizm

- Her kültürün kendi estetik değerleri var
- Beğeni yargısı ait olduğu kültürde geçerli
- Bireysel keyfilik ile evrensellik arasında bir yol
- Bir kültürde güzel olan öbüründe olmayabilir

↳ Beğeni yargısını çıkarsız ve genelgeçer sayan görüşe "zevkler ve renkler tartışılmaz" sözü uymaz. Kültürel rölativizm ise beğeni farklarını **kültür farkıyla** açıklar.

TYT 2019/24 · 2023/21

6) ÖSYM'nin Kalıbı

Siyaset ve sanat sorusunu çözmek

- 1) Siyaset parçasında filozofun doğa durumu görüşünü bul: savaş (Hobbes), doğal haklar (Locke), iyi ama mülkiyetle bozulan insan (Rousseau).
- 2) Devletin sınırı sorusunda kimin kime zarar verdiğine bak: liberal devlet bireyi başkasına karşı korur, kendine karşı değil.

- 3 Sanat parçasında eserin öne çıkan özelliğini adlandır: temsil, dışavurum (kişisel), evrensellik.
- 4 Beğeni sorusunda iki ucu ayır: çıkarsız ve genelgeçer beğeni (Kant) ile kültüre göre değişen beğeni.

ÖSYM'nin 10 sorusu

SORU	KİLİT NOKTA
Dışavurumculuk	Eser kişiseldir. TYT 2018/23
Rawls'in iki ilkesi	Doğuştan farklar kader değil, kurumlarla dengelenir. TYT 2018/25
Sağlık ve mülk	Devlet bireyi başkalarına karşı korur. TYT 2019/14
Beğeni yargısı	"Zevkler tartışılmaz" sonucu çıkmaz. TYT 2019/24
Ütopyalar	Kimildamayan, tarih dışı düzen tasarımları. TYT 2020/23
Doğa ve tablo	Sanat eserinin konusu ve anlamı var: temsil. TYT 2021/12
Devletin kuruluşu	Toplum sözleşmesi. TYT 2021/14
Leviathan	Kendini koruma tutkusunu tehlike yaratır. TYT 2022/24
Beğeni ve kültür	Beğeni farkı kültür farkından. TYT 2023/21
Rousseau ve mülkiyet	İnsanı bozan, mülkiyetin doğurduğu çatışma. TYT 2026/24

7 ÖSYM tuzakları: tek sayfada

ÖSYM'nin bu üniteye sorularda kurduğu tuzaklar. Sınavdan önceki son tekrar için bu liste yeter.

- 1 Dışavurumculukta sanatçı gerçeği yansıtmak ya da izleyiciyi memnun etmek zorunda değildir; eser temsil edici değil, kişiseldir. TYT 2018/23
- 2 Rawls'a göre doğuştan gelen farklar toplumsal sınıfların temeli olamaz; adalet en az avantajlının yararını gözetir. TYT 2018/25
- 3 Liberal görüşte devlet kişinin kendi ihmaliyle cezalandırmaz; korumayı başkalarından gelen zarara karşı üstlenir. TYT 2019/14

- 4 Beğeniyi çıkarsız ve genelgeçer sayan görüşten “zevkler tartışılmaz” sonucu çıkmaz. TYT 2019/24
- 5 Ütopyalara yöneltilen eleştiri uygulanmalarının zorluğu değil, değişmeyen, kımıldamayan düzenler kurmalarıdır. TYT 2020/23
- 6 Doğadaki güzellik yorumlanmaz; sanat eserini ayıran bir şeyi temsil etmesidir, biçimi ya da otoritelerin onayı değil. TYT 2021/12
- 7 Devletin nasıl kurulduğu sorusunun cevabı toplum sözleşmesidir; doğa durumu sözleşmeden önceki hâldir, egemenlik ise sonucudur. TYT 2021/14
- 8 Hobbes devletin gerekliliğini eşit yeteneklerle ya da savaşı övmekle değil, kendini koruma tutkusunun yarattığı tehlikeyle savunur. TYT 2022/24
- 9 Kültürel rölativizm mutlak estetik doğrular kurmaz; beğeniyi kültüre göre görelî sayar. TYT 2023/21
- 10 Rousseau sahip olmayı kendi başına kötü saymaz; kötü olan, mülkiyetin doğurduğu çatışma ve eşitsizliktir. TYT 2026/24

8 Kendini dene: doğru mu, yanlış mı?

Önce D ya da Y'yi işaretle; cevaplar sayfanın sonunda.

1. Hobbes'a göre doğa durumu herkesin herkese karşı savaşıdır.	☐ D ☐ Y
2. Locke'a göre yaşam, özgürlük ve mülkiyet doğal haklardır.	☐ D ☐ Y
3. Rousseau'ya göre insan doğuştan kötüdür.	☐ D ☐ Y
4. Platon ve Aristoteles devleti toplum sözleşmesiyle açıklar.	☐ D ☐ Y
5. Rawls'ın farklılık ilkesi eşitsizliklerin en az avantajlının yararına düzenlenmesini ister.	☐ D ☐ Y
6. Farabi'nin ideal düzen tasarımı Erdemli Şehir'dir.	☐ D ☐ Y
7. Ütopyalar gerçek toplumların tarihsel kayıdır.	☐ D ☐ Y
8. Taklit görüşüne göre sanat gerçekliği temsil eder.	☐ D ☐ Y
9. Dışavurumculuğa göre sanatçının asıl görevi izleyiciyi memnun etmektir.	☐ D ☐ Y
10. Kant'a göre güzel, çıkar gözetmeden hoş gidendir.	☐ D ☐ Y

11. Kültürel rölativizme göre beğeni her kültürde aynıdır.

☐ D ☐ Y

12. Estetik, sanat felsefesinin öbür adıdır.

☐ D ☐ Y

Cevaplar

1. **D** Güvenlik için güç mutlak egemene devredilir.

2. **D** Devlet onları korumak için kurulur.

3. **Y** Doğuştan iyidir; mülkiyet ve eşitsizlik onu bozar.

4. **Y** Devleti doğal bir kurum sayarlar.

5. **D** Adaletin ikinci ilkesi.

6. **D** Platon'un Devlet'i gibi bir ütopya.

7. **Y** Kurgusal düzen tasarımlarıdır.

8. **D** Platon ve Aristoteles.

9. **Y** Sanat, sanatçının iç dünyasının dışa vurumudur.

10. **D** Beğeni yargısı çıkarsızdır.

11. **Y** Her kültürün kendi estetik değerleri vardır.

12. **D** Güzeli ve sanatı sorgular.

Kaynak: Test yapısı: ÖSYM 2026-YKS Kılavuzu, Tablo 1A. Sorular ve cevaplar: ÖSYM'nin yayımladığı 2018-2026 TYT soru kitapçıkları (Sosyal Bilimler testi).